

ТАНИЛЦУУЛГА

*Шүгэл үлээгчийн эрх зүйн байдлын
тухай хуулийн төслийн талаар*

Монгол Улсын Их Хурлын 2016 оны 51 дүгээр тогтоолоор баталсан “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр”-ийн 5.1.1.1-д “авлигатай тэмцэх эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох...” гэж, 5.1.1.8-д “шударга ёсны үзэл санаа нийгэмд төлөвшиж, иргэн өөрт учирч байгаа хүндрэл, бэрхшээлийг хууль тогтоомжийн дагуу шийдвэрлүүлдэг байх нийгмийн сэтгэлгээ, хандлага өөрчлөгдсөн байх,” гэж, 5.2.5-д “улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээнд авлигатай тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог бүрдүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг, зөрчлийн мэдээллийг шалгах, мэдээлэгчийг хамгаалахад иргэн хяналт тавих бололцоо бүрдсэн байх,” гэж, 5.2.7-д “авлигатай тэмцэх үйл ажиллагаанд олон нийтийн оролцоо, хяналт сайжирсан байх,” гэж тус тус тусгасан. Түүнчлэн Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн баримт бичгийн Тавдугаар бүлгийн “Авлигагүй засаглал” хэмээх зорилтын 5.6.5-д “Авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн мэдээлэл хүлээн авах, нууцыг хадгалах тогтолцоог бэхжүүлж, энэ төрлийн гэмт хэргийг илчилсэн, мэдээлсэн хүнийг хамгаалах эрх зүйн үндсийг бүрдүүлж, авлигаас урьдчилан сэргийлэх төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн хамтын ажиллагаа, олон нийтийн хяналтыг сайжруулна.” гэж мэдээлэгч, илчлэгчийн эрх зүйн орчныг нарийвчлан зохицуулах талаар тусгалаа.

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 92 дугаарт Монгол Улсын Засгийн газар Шүгэл үлээгчийг хамгаалах тухай хуулийн төслийг санаачлан боловсруулахаар тусгасан.

Монгол Улс Нэгдсэн Үндэсний байгууллагын Авлигын эсрэг конвенцид 2005 онд нэгдэн орж, Улсын Их Хурлаар соёрхон баталсан. Тус конвенцын 33 дугаар зүйлд “Оролцогч улс бүр энэхүү конвенцын дагуу тогтоосон гэмт хэргийн талаарх аливаа баримт нотолгоог сайн санааны үүднээс, үндэслэлтэйгээр эрх бүхий байгууллагад мэдээлж буй аливаа этгээдийг аливаа шударга бус хандлагаас хамгаалахаар заах талаарх зохих арга хэмжээг өөрийн дотоодын эрх зүйн тогтолцоонд нэвтрүүлэн оруулах асуудлыг авч үзнэ.” гэж тунхагласан. Монгол Улс гишүүн орны хувьд мэдээлэгч, илчлэгчийг хамгаалах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх үүргийг хүлээж байгаа юм.

Иймд төрийн болон хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагааг шүүмжилсэн, мэдээлсэн, илчилсэн тохиолдолд хууль зүйн хариуцлагад татах, дарамтлахаас мэдээлэгчийг хамгаалах, шүгэл үлээгчдийг аливаа өш хонзон,

гэмт хэргийн хохирогч болохоос сэргийлэх эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох үүднээс уг анхдагч хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Хуулийн төсөл нь 5 бүлэг, 22 зүйлтэй.

Хуулийн төслийн зорилт нь нийтийн ашиг сонирхлын төлөө шүгэл үлээсэн шүгэл үлээгчийг дэмжих, хамгаалах, урамшуулах, түүний эрх зүйн байдлыг дордуулсан шинжтэй аливаа үйлдлээс урьдчилан сэргийлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулах бөгөөд хуулийн төсөлд дараах асуудлыг тусган боловсрууллаа.

Нэгдүгээр бүлэгт хуулийн зорилт, Шүгэл үлээгчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль тогтоомж, хуулийн үйлчлэх хүрээ, хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт, шүгэл үлээгчийг дэмжих, хамгаалах үйл ажиллагаанд баримтлах зарчим зэргийг тусгалаа.

Хуулийн төслийн хоёрдугаар бүлэгт шүгэл үлээх үйл ажиллагааны үндсэн зорилгыг тодорхойлж, энэ хүрээнд шүгэл үлээх хэлбэр, шүгэл үлээгчийн мэдээллийг холбогдох эрх бүхий байгууллага хүлээн авах, бүртгэх, шилжүүлэх, хяналт шалгалт явуулах, хяналт шалгалт явуулахаас татгалзах, мөн эрх бүхий байгууллагууд шүгэл үлээгчийн мэдээллийг хүлээн авах, хяналт шалгалт явуулах, нууцлалыг хангах үүрэг бүхий нэгж, мэдээллийг хүлээн авах өөрсдийн нэгдсэн мэдээллийн хэрэгслийг ажиллуулж болох зэрэг шүгэл үлээгчийн мэдээллийг хянан шийдвэрлэх процессыг нарийвчлан зохицууллаа.

Хуулийн төслийн гуравдугаар бүлэгт шүгэл үлээгчийн баталгаа буюу хувь хүний нууцын хамгаалалт, аюулгүй байдал, түүнд хуулиар шүгэл үлээхтэй холбогдуулан олгогдох эрхийг хангах талаар шүгэл үлээгчийн мэдээлэлд хамаарах асуудлыг хариуцсан холбогдох эрх бүхий байгууллагын эрх, үүргийг нь тогтоолоо.

Түүнчлэн Шүгэл үлээгч эрхээ хэрэгжүүлэхдээ өөрөө болон түүний хамаарал бүхий этгээд бусдын өс хонзон, ялгаварлан гадуурхалт, хохирол учруулах, хохирол учруулж болзошгүй аливаа хэлбэрийн цээрлүүлэлтээс ангид байхаар тусгалаа. Ингэхдээ эрх бүхий байгууллагаас шүгэл үлээгчид үзүүлэх хамгаалалтын арга хэмжээ, түүнийг дэмжих талаар хэрэгжүүлэх арга хэмжээ болон уг асуудлаар эрх бүхий байгууллагууд хоорондын дундын мэдээллийн сан бүрдүүлэх зэрэг зохицуулалтыг хуульчиллаа.

Хуулийн төслийн дөрөвдүгээр бүлэгт шүгэл үлээгчийг нийтийн ашиг сонирхлын төлөө шүгэл үлээсний төлөө дэмжих, урамшуулах тогтолцоог бүрдүүлж, түүнд олгох мөнгөн урамшуулал, нөхөн төлбөрийн хэм хэмжээг тогтоож, шүгэл үлээгчид мөнгөн урамшуулал олгох асуудал хариуцсан үүрэг бүхий Мөнгөн урамшууллын зөвлөлөөр хэлэлцэн шийдвэрлүүлэхээр шинэлэг зохицуулалтыг тусгалаа.

Хуулийн төслийн тавдугаар бүлэгт шүгэл үлээх үйл ажиллагаатай холбогдуулан гарах санхүүжилтийг боломжит бага зардлаар бүрдүүлэхийн тулд

авлига, ашиг сонирхол, эрүүл мэнд, байгаль орчин, хэрэглэгчийн эрх ашиг, шударга өрсөлдөөний тухай холбогдох хууль тогтоомжийг зөрчсөн гэмт хэрэгт оногдуулсан торгох шийтгэлийг биелүүлж, төсөвт төвлөрүүлсэн мөнгөн дүнгийн 10-аас доошгүй хувьтай тэнцэх хэмжээний хөрөнгөөс тухайн байгууллагын дараагийн жилийн төсөвт тусгаж, санхүүжүүлэхээр зохицууллаа.

Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүгийн хуульд нэмэлт оруулах тухай, Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай зэрэг хуулийн төслийг тус тус боловсруулсан болно.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР